פרי הארץ — שבת נחמו

פסוק (ישעיהו מ, א): "נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמַר אֱלֹהֵיכֶם" איתא במדרש "כי על אשר חטאו בכפליים, שנאמר (איכה א, ח): "חֵטְא חָטְאָה יְרוּשָׁלַם עַל כֵּן לְנִידָה הָיָתָה" לקתה בכפליים בְּכָל חַטֹּאתֶיהָ, לכן נחמו בכפליים."

פתח הרב: (אבות ד, ט) "כָּל הַמְקַיֵּם אֶת הַתּוֹרָה מֵעֹנִי, סוֹפוֹ לְקַיְּמָהּ מֵעֹשֶׁר", הנה אמרו רז"ל "אין לך עני אלא מן הדעת" שהיא האמונה מבלי דעת, שהיא היראה התחתונה בביטול עצמיות, שהיא השכינה דלית לה מגרמה כלום, כי-אם האמונה באמת איהו אמת ואיהי אמונה, ומזה מסתעף ניראה הפשוטה בביטול עצמיות ממש, אחרי דלית לה מגרמה כלום, כי גם זו האמונה היא אמונתו באמיתתו, לכן נקראת השכינה עני, כמאמר (תהלים קב, א): "תְּפִלָּה לְעָנִי", ומן היראה הזה מסתעפים כל היראות התחתונות, לכן אמרו רז"ל "משכהו לבית המדרש", שהוא הדבקות באמת שהיא התורה , ואם-לאו יקרא קריאת שמע שהיא האמונה, ואם-לאו יזכור לו יום המיתה שהיא היראה התחתונה, שהנה כלל כל היראות שבעולם הם על-ידי האמונה באותו דבר שהוא חיותו וקיומו ומתיירא מפני העדר חיותו ומתדבק מאד בענין חיותו, כאדם שמתחזק בחבירו ודבק בו מפני יראתו מאיזה דבר, והנה הדביקות הזה נקרא עוני, שהרי הוא מעוני מחמת דלית לה מגרמה כלום כי-אם על-ידי הדבקות הזה, אבל מדה זו אינה כי-אם ראשיתה מצער ואחריתה ישגא מאד שהוא האהבה כמאמר אֶת וָהֵב בְּסוּפָהּ, וזהו "סוֹפוֹ לְקַיְּמָהּ מֵעֹשֶׁר" שהוא החסד והאהבה, וכן דרך הדביקות בביטול עצמיות, והוא אחדות גמור ועזה כמות אהבה, קשה פרידתם כפרידת החיים, ואחרי שכל היראות הם מפני קושי פרידת החיים, לכן כולם בטלים נגד האהבה והדביקות שהוא החיים עצמו, ופרידתו הוא פרידת החיים, לכן אמרו רז"ל העצה לַקַּיֵּים אֶת הַתּוֹרָה מֵעֹנִי, וכל עוני שיהיה אפילו מפני היראה החיצונית, להזכיר יום המיתה, שהרי על-כל-פנים אמונה היא וכל אמונה דבוק באמת וסופה לְקַיְּמָהּ מֵעֹשֶׁר מפני הדביקות, וזהו "חֵטְא חָטְאָה" שהיה להם ב' חסרונות האהבה והיראה, "עַל כֵּן לְנִידָה הָיָתָה" שהוא נד שהיא היראה שענין הנע ונד הוא הבדידות שלבדו הוא, כמאמר רז"ל שכן לנידה גלמודה.

והנה האדם המגושם בחומר תאוותיו ומדותיו להשתמש להנאתו ולתאוותו, הרי חומר גופו מקיף מדותיו ואין להם שום שורש ודביקות ויחוס אל שורש המדות שבעולם, ומדותיו המה כלואים ואסורים במאסר גופו בדד וגלמוד, וכל אוות נפשם כרות יכרתון משרשם, ואין להם עוזר וסומך מן השורש, לכן הם כלים ונפסדים שהוא כריתת הנפש. וזהו (איכה א, א): "אֵיכָה יָשְׁבָה בָדָד" מה-שאין-כן הדבק באלהי' חיים בכל מדותיו, הרי הוא יחד עם כל הברואים על-פי מדותיו ית', לא די שכולם עוזרים למו, אלא אף כי בדרך שרוצה לילך מוליך את כל הברואים על-פי מדותיו כנזכר, כדרך גוף א' הנמשך אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת, הולכים יחד כל האברים, ואחרי היותו

אחדות גמור במדותיו עם ה' וכל צבאיו עושי רצונו, הרי כולם מתנהגים על ידו, וזהו כפל הנחמה - שהוא הדביקות בו ית' באהבה ויראה, ועל-ידי-זה צדיק מושל ביראת אלקים, להנהיג העולם כרצונו שהוא לשון נחמה, כמאמר וְלֹא נָחָם אֱלֹהִים, וכל לשון נָחָם הוא שמתנחם להתנהג בדרך אחר, כמאמר וַיִּנָּחֶם ה' כִּי עָשָׂה אֶת הָאָדָם, כפירוש רש"י ז"ל שם וַיִּנָּחֶם ה' עַל הָרָעָה. וזהו "נַחֲמוּ נַחֲמוּ" כפל אחת מפני כי עַמִּי אתם שהיא היראה מפניו, כמאמר אין מלך בלא עם, והשנית מפני היראה אותו ית' והוא פירוש יֹאמַר אֱלֹהֵיכֶם, כמאמר אֶת ה' הֶאֱמַרְתָּ הַיּוֹם וַה' הֶאֱמִירְךָ, שהוא לשון אהבה.